

Державна служба України з надзвичайних ситуацій

Інститут державного управління у сфері цивільного захисту

ХVІІ Міжнародний виставковий форум
“Технології захисту/ПожТех – 2018”

МАТЕРІАЛИ

**20 Всеукраїнської науково-
практичної конференції**

СУЧАСНИЙ СТАН ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

9-10 жовтня 2018 року

Київ – 2018

ОРГКОМІТЕТ:

БІЛОШИЦЬКИЙ Руслан Миколайович	Заступник Голови Державної служби України з надзвичайних ситуацій, голова оргкомітету
ВОЛЯНСЬКИЙ Петро Борисович	Начальник Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, заступник голови оргкомітету

Члени оргкомітету:

ДЕМЧУК Володимир Вікторович	Директор Департаменту реагування на надзвичайні ситуації
ДОЦЕНКО Олександр Володимирович	Директор Департаменту персоналу
ЄВДІН Олександр Миколайович	Перший заступник начальника Українського науково-дослідного інституту цивільного захисту
КОВАЛЬ Мирослав Стефанович	В.о. ректора Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
КРОПИВНИЦЬКИЙ Віталій Станіславович	Начальник Українського науково-дослідного інституту цивільного захисту
ПАРТАЛЯН Сергій Агопович	Директор Департаменту організації заходів цивільного захисту
САДКОВИЙ Володимир Петрович	Ректор Національного університету цивільного захисту України
ТИЩЕНКО Олександр Михайлович	В.о. начальника Черкаського інституту пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України
ЩЕРБАЧЕНКО Олександр Миколайович	Директор Департаменту запобігання надзвичайним ситуаціям

Відповідальність за зміст та достовірність наданих матеріалів несуть автори публікацій.

Сучасний стан цивільного захисту України та перспективи розвитку : Матеріали 20 Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 9-10 жовт. 2018 р. – Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2018. – 536 с.

ISBN 978-966-916-613-5

У Матеріалах Конференції наведено результати наукових досліджень у сфері цивільного захисту, спрямованих на розробку рекомендацій щодо ефективного впровадження заходів цивільного захисту, організації управління у надзвичайних ситуаціях на державному, регіональному та місцевому рівнях організації влади в Україні. Особливий акцент зроблено на спрямування у практичну площину наукових досліджень, що є важливим питанням для організації життєдіяльності населення в територіальних громадах.

Матеріали Конференції призначені для використання фахівцями, що провадять свою діяльність у сфері цивільного захисту. Також дане видання може бути корисним науковим та науково-педагогічним працівникам, які здійснюють наукові дослідження у сфері цивільного захисту та науково-педагогічну діяльність у вищих навчальних закладах України.

Лещенко О.Я. Закон України “Про національну безпеку України”: аспекти цивільного захисту.....	260
Литвин А.В. Аксиологічний аспект діяльності працівників ДСНС	265
Литвиновський Є.Ю. Проблеми створення інтегрованої системи підготовки фахівців сектору безпеки і оборони України.....	268
Лобойченко В.М. Експрес-аналіз природної води як складова ідентифікації надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру.....	271
Логвиненко В.М. Сучасні засоби формування екологічної культури фахівців цивільного захисту в процесі професійної підготовки	272
Луценко Ю.В., Рубан Д.В. Шляхи зниження вибухопожежної небезпеки на верху коксових батарей.....	274
Магльована Т.В., Нижник Т.Ю., Ножко І.О. Організація водопостачання з використанням полімерного біоцидного реагента в умовах надзвичайних ситуацій.....	275
Макаренко С.О. Сучасний стан цивільного захисту України в контексті стратегії реформування ДСНС. напрямки розвитку функціонального навчання у сфері ЦЗ.....	278
Макаров А.О. The effectiveness of game-based learning approach of fire safety training: the problem of evaluation	281
Максимов А.В., Стрілець В.М. Обґрунтування пропозицій щодо підготовки газодимозахисників до проведення аварійно-рятувальних робіт на висоті.....	283
Маладика Л.В., Шкарабура М.Г. Застосування інтерактивних технологій навчання у ЗВО ДСНС України.....	286
Малько О.Д., Лобойченко В.М. Цивільний захист як чинник забезпечення національної безпеки в екологічній сфері.....	289
Матвійчук Д.Я., Климаць Р.В. Оцінювання стану з пожежами у регіонах України за довгостроковий період.....	292
Мельник Р.П., Мельник О.Г. Перспективи впровадження симуляційного навчання в освітньому процесі ДСНС України.....	294
Мигаленко К.І., Колесніков Д.В., Пустовіт М.О. Профілактика та гасіння торф’яних пожеж	295
Михайлов В.М. Місцева політика в управлінні безпековим середовищем життєдіяльності людей.....	298
Михайлова А.В. Сучасні інфокомунікаційні технології у питаннях моніторингу та оповіщення про загрозу та/або виникнення надзвичайних ситуацій.....	301
Могильниченко В.В., Корепанова Н.В., Овчаренко Б.О., Фомін А.І. Особливості пристосування підземного простору міста для захисту населення	305
Мосов С.П., Чубіна Т.Д. Принципи формування управлінських рішень у сфері пожежної безпеки	309
Мотрічук Р.Б. Аналіз правових норм щодо виконання ДСНС функцій ринкового нагляду	312
Назаренко М.М. Розвиток особистісної ефективності керівників у підвищенні кваліфікації з цивільної безпеки	314
Нестеренко А.А., Нестеренко О.Б. Тепловий баланс організму пожежного-рятувальника, що працює в неізоляційному одязі	315
Ніжник В.В., Поздєєв С.В., Крикун О.М., Жихарєв О.П., Добряк Д.О. Щодо комплектації пожежно-рятувальних підрозділів пожежними автоцистернами	318

Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України”, [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/92/20164>.

11. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х, [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

12. Закон України “Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі” від 01.12.1994 № 264/94-ВР, [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/264/94>.

13. Закон України “Про правовий режим надзвичайного стану” від 16.03.2000 № 1550-III, [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>.

14. Ярміш Н.О. Поняття громадської безпеки / Н.О. Ярміш // Вісник кримінологічної асоціації України – К., 2015. – Вип. 3 (№ 11). – С. 236-242.

15. Зозуля І.В. Громадська безпека як об’єкт захисту за адміністративним та кримінальним законодавством України, [Електронний ресурс] – Режим доступу: pb.univd.edu.ua/?controller=service&action=download&download=25161.

16. Постанова Кабінету Міністрів України від 9 січня 2014 р. № 11 “Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту”, [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/11-2014>.

Литвин А.В., д-р. пед. наук, проф.

АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ДСНС

Осмисленість власної діяльності, надання сенсу свого існування є однією з центральних морально-духовних потреб людини. Сенс життя кожної особистості ґрунтується на відчутті свого місця в суспільстві, виробленні цілей і прагнень, власних уявлень про шляхи і можливості їх реалізації. Виявляється сенс життя в ціннісних установках і орієнтаціях індивіда.

У контексті професії рятувальника вважаємо основоположними аксіологічний і гуманістичний підхід до їхньої професійної діяльності та підготовки, спрямовані на формування в них особливого ставлення до навколишнього світу, інших людей і самих себе, своєї поведінки і покликання. Зазначимо, що цінності ХХІ ст. ґрунтуються передусім на ідеях гуманізму. Формування ціннісної системи молодого покоління відповідно до визначених нашою державою пріоритетів передбачає реалізацію гуманістичної парадигми освіти [2]. Аксіологічний підхід дає змогу організувати професійну підготовку майбутніх рятувальників шляхом формування в них ціннісного ставлення до змісту та результатів своєї діяльності. Він передбачає орієнтацію працівника ДСНС на загальнолюдські, національні та професійно-етичні цінності.

Професія рятувальника є однією з найактуальніших для нашого часу – епохи техногенних катастроф і природних катаклізмів. Їхня робота належить

до професій підвищеного ризику та характеризується високим рівнем стресу, що детермінується впливом чималої кількості потужних психотравмувальних чинників, особливе місце серед яких займають стресори вітальної загрози.

Співробітники ДСНС мають бути готовими виконувати свої функціональні обов'язки з чітким дотриманням особистої та колективної безпеки [1, с. 201]. Зважаючи на непередбачуваний розвиток надзвичайних ситуацій різного характеру рятувальникам потрібні: високий морально-вольовий потенціал для мобілізації всіх внутрішніх сил, щоб успішно протистояти впливу різноманітних стресогенних чинників, зберігаючи працездатність; спроможність адекватно та своєчасно реагувати на раптовість і швидкість змін у надзвичайній ситуації; готовність долати психологічні навантаження тощо. Найважливішими професійними і моральними якостями рятувальника є: по-перше – гуманізм, прагнення допомогти постраждалим і любов до своєї справи; по-друге – розвинуті інтелектуальні якості, професійна компетентність і вміння працювати в команді; та, по-третє – вольові якості, осмислена рішучість, врівноваженість (психологічна стійкість) і вправність. Характерними для рятувальника є доброта та життєрадісність.

Звернемо увагу на одну з найважливіших якостей для фахівців, що виконують небезпечну та відповідальну роботу, а саме психологічну стійкість, під якою розуміють поєднання стабільності, надійності індивіда й одночасну здатність до необхідних змін і адаптації до них. Це надає структурі особистості стабільність і можливість чинити опір зовнішнім впливам, водночас стимулює його неперервний розвиток. Генеральним чинником цього процесу вчені вважають так звані смисложиттєві орієнтації, які охоплюють наявність цілей, інтересу до життя, життєвих принципів і переконань, позитивне ставлення до людей, до професійної діяльності, усвідомлення сенсу свого життя та прагнення до його реалізації як сферу внутрішнього світу особистості [3].

Практика переконує, що усвідомлення людиною сенсу життя та істинних цінностей найчастіше відбувається в моменти зіткнень із ризиконебезпечними подіями, фактами травмування чи загибелі людей, смертю в будь-якому її прояві, а перебування в надзвичайних ситуаціях спонукає нас після виходу з них замислюються над екзистенційними (від лат. *ex(s)istentia* – існування) питаннями – про цінність життя та легкість його втрати, про близькість смерті та людську безпорадність. При цьому в житті рятувальників такі події пов'язані з їхньою безпосередньою професійною діяльністю та повсякденними множинними обставинами, в яких відбувається постійне нагадування про смертність людини, близькість небезпеки і смерті. Цей вплив посилюється присутністю під час роботи рятувальників родичів загиблих, спогляданням за їхніми реакціями і переживаннями домінуючого страху втратити близьких.

З огляду на це специфіка професії рятувальника, з одного боку, чинить істотний вплив на корекцію його смисложиттєвих орієнтацій, оскільки діяльність під час ліквідації надзвичайних ситуацій стимулює виникнення в них певних екзистенційних роздумів, а також неминуче сприяє більш гострому, ніж в інших людей, усвідомленню та переживанню ними цінності

життя та здоров'язбереження (власного та інших). З іншого боку, несформованість належних ціннісних орієнтацій у молодих фахівців, що потрапляють під вплив стресогенних чинників, може сприяти виникненню в них травматичного стресу, спровокувати кризові розлади, в тому числі – екзистенційного характеру. Тому, з урахуванням соціально-психологічних феноменів і обставин, що супроводжують діяльність співробітників ДСНС, їм необхідно виробити відповідні смисложиттєві ціннісні орієнтації, які суттєво відрізняються від цінностей інших фахівців, що пов'язано з екстремальними умовами, притаманними професійним функціям і службовим обов'язкам рятувальників.

Основними мотивами вибору професії рятувальника є бажання реалізовувати своє прагнення приносити користь, відчувати важливість своєї роботи, а також потреба в гострій емоційній насиченості життєдіяльності. Робота рятувальників, безперечно, міцно “вплітається” в їхні думки, почуття. Пережиті у професійній діяльності яскраві емоції різної модальності стають для них особистісно значущими. Тому більшість рятувальників пов'язують власні мрії, цілі й устремління, насамперед, зі своєю професійною діяльністю. Сенс життя вони вбачають у важливості свого існування для інших, усвідомлюючи і відчуваючи власну потрібність, необхідність, затребуваність.

Наголосимо, що професійне ставлення рятувальників до ризику забезпечується розумінням сутності своєї роботи в надзвичайних ситуаціях, в екстремальних обставинах загрози для життя та здоров'я. Лише за цієї умови їхня висока готовність до виправданого ризику не спонукатиме до необдуманих рішень і вчинків, небезпечних не тільки для самого фахівця, а й для інших людей, залучених до ліквідації надзвичайної ситуації.

У більшості рятувальників із досвідом відбувається зниження рівня інтенсивності переживань, пов'язаних з роботою в ризиконебезпечних обставинах, виробляється установка на придушення емоцій у процесі виконання їхніх функцій. Однак, ефект звикання не поширюється на зіткнення з людськими трагедіями, що може призводити до накопиченого стресу. Отже, необхідною є вироблення емоційного балансу, завдяки якому рятувальник буде здатним співпереживати, але емоції, що виникатимуть у нього, не будуть руйнівними і він зможе зберігати стан психологічної рівноваги і високої працездатності. У зв'язку з цим надзвичайно важливим є психологічний супровід підготовки і діяльності працівників ДСНС.

Науковцями доведено існування взаємозв'язку між сформованістю ціннісних орієнтацій, пов'язаних із наявністю цілей, осмисленості життєвих позицій, та зменшенням ознак посттравматичного стресового розладу. Це доцільно враховувати під час організації психологічного супроводу на всіх етапах підготовки і роботи рятувальників, а також під час визначення психологічної стійкості працівників ДСНС. У зв'язку з цим вважаємо за необхідне ще на стадії психологічного відбору разом із рівнем фізичної підготовки, рівнем інтелекту, психофізіологічними характеристиками діагностувати якість ціннісних орієнтацій майбутнього рятувальника.

Отже, процес професійної підготовки фахівців у галузі цивільного захисту тісно пов'язаний із формуванням базисних особистісних утворень, серед яких

першочергове значення мають ціннісні орієнтації. Безперечно, важливою складовою є психологічна та морально-вольова підготовка як система цілеспрямованого впливу на психіку кожного курсанта та соціальну психіку групи майбутніх фахівців з метою опанувати знання й уміння поведінки і діяльності в екстремальних умовах, виробити вміння і навички керувати власним станом, почуттями й емоціями тощо. З метою запобігання розвитку різних захворювань, підтримання високої працездатності фахівців, що беруть участь у ліквідації надзвичайних ситуацій, слід проводити комплексну профілактичну та реабілітаційну роботу, беручи до уваги, що ціннісні та зокрема смисложиттєві орієнтації несуть значне функціональне та змістове навантаження в особистісному і професійному визначенні, самоактуалізації та становленні професійної позиції рятувальника. Реалізація аксіологічного підходу в підготовці майбутніх рятувальників вимагає розроблення нових технологій організації навчальної діяльності, які передусім повинні забезпечувати спрямування всіх компонентів навчання на людину як головну цінність. Це, передусім, передбачає паритетність стосунків між суб'єктами освітнього процесу в профільних ЗВО, засновану на ідеях співробітництва.

Цитована література

1. Козяр М.М., Литвин А.В. Особливості підготовки фахівців цивільного захисту до діяльності в надзвичайних ситуаціях. Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. 2017. Вип. 15. С. 199-208.
2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012—2021 роки: схвалено Указом Президента України №344/2013 від 25 червня 2013 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 12.06.2018).
3. Потехина Н.В. Смысложизненные и ценностные ориентации спасателей МЧС России: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05. Санкт-Петербург, 2005. 18 с.

Литвиновський Є.Ю., канд. пед. наук, с.н.с.

ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Будь-яка наукова думка повинна ґрунтуватися на певній теорії. Наша думка ґрунтується на синергетиці – науці, що займається вивченням процесів самоорганізації, виникнення, підтримки стійкості і розпаду структур (систем) різної природи.

Як зазначає Ф. Капра, всесвіт являє собою єдине ціле, частини якого зливаються один з одним, і ні одна з них не є більш фундаментальною ніж інші, так що властивості однієї частини визначаються властивостями всіх інших [1, с. 266].

Згідно концепції розвитку сектору безпеки і оборони України (далі – сектор) [2] лише головними суб'єктами (складовими) сектору визначені